

Varför är BNP per capita 94 000 kronor under trend?

Torbjörn Hållö, LO-ekonom

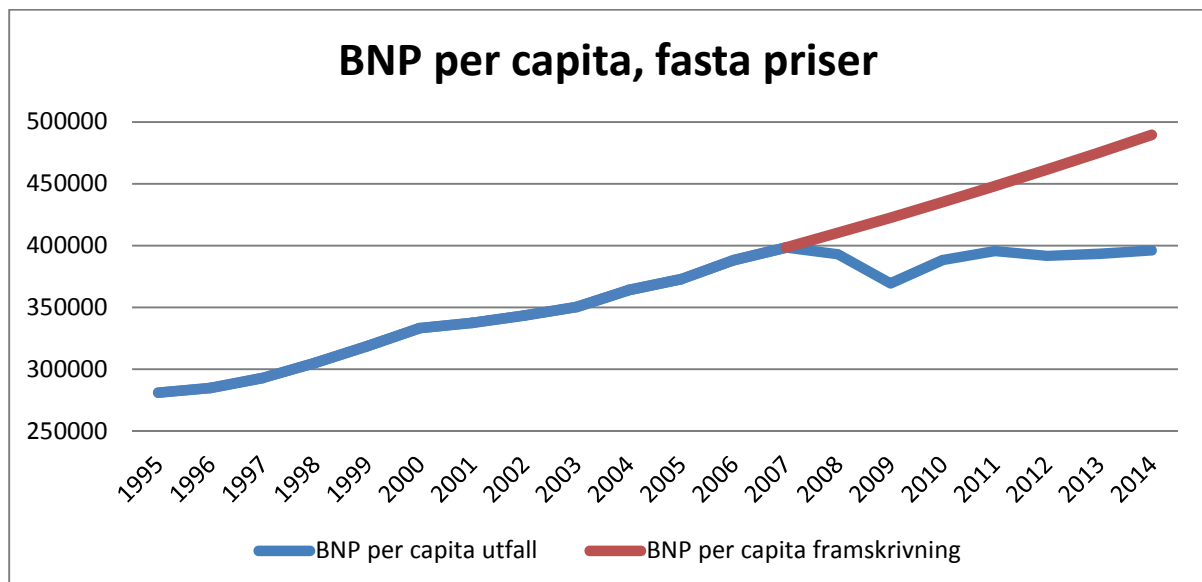

Innehåll

Rapporten i korthet.....	3
BNP och BNP per capita.....	4
BNP per capita, år 1995 till år 2007.....	5
BNP per capita, år 2008 till år 2014.....	5
BNP per capita, avvikelse från historisk trend.....	7
Slutsatser.....	9
1. <i>En skattereform för ökad produktivitet</i>	9
2. <i>Utbildning, utbildning och utbildning</i>	10
3. <i>En samlad politik för ökad efterfrågan</i>	10
Källor.....	11

Rapporten i korthet

Sverige hade under åren 1995 till 2007 en god ekonomisk tillväxt. BNP per capita växte i genomsnitt med **tre procent per år** under denna period. I slutet av år 2008 och under år 2009 föll BNP kraftigt i Sverige som en följd av den globala ekonomiska krisen. Under år 2010 skedde en återhämtning, men de därefter efterföljande åren har varit svaga. Den svaga svenska ekonomiska utvecklingen har delvis dolts av en relativt stark befolkningsutveckling. BNP per capita har under åren 2008 till 2014 i genomsnitt utvecklats med, strax under, **noll procent per år**. BNP per capita var således år 2007 i fasta priser till och med något högre än år 2014. Om utvecklingen av BNP per år under år 2008 till år 2014 istället hade följt den tidigare trenden så hade varje svensk haft en genomsnittlig ekonomisk produktion som var **94 000** kronor högre än det faktiska utfallet. Konsekvenserna av den svaga ekonomiska utvecklingen av BNP per capita är att det svenska folkets välstånd stagnerar och möjligheter att finansiera den offentliga välfärden försvåras. Den svaga ekonomiska utvecklingen i Sverige visar att den ekonomiska politiken behöver fokusera på åtgärder som ökar antalet arbetade timmar och höjer arbetsproduktiviteten. Av särskild stor vikt är sannolikt en skattereform, utbildningsreformer samt insatser för ökad efterfrågan i ekonomin.

BNP och BNP per capita

Det vanligaste måttet på ekonomisk tillväxt är ett lands bruttonationalprodukts (BNP) utveckling i fasta priser på årsbasis. Detta BNP-mått tar dock inte hänsyn till hur befolkningsstorleken i det aktuella landet har utvecklats. För att studera hur tillväxten förändrat utrymmet för välstånd för landets invånare behöver vi studera tillväxten i relation till befolkning/per capita. Ett lands ekonomiska tillväxt behöver vara större än landets befolkningstillväxt för att tillväxten per capita ska vara positiv.¹

Om vi vill studera hur det förändrade välståndet har fördelats inom landet mellan invånarna behöver vi även beakta inkomstspridningen. Det vanligaste fördelningsmåttet är ginikoefficienten.² Om inkomstspridningen ökar kan detta utradera inkomstsökningseffekten hos breda inkomstgrupper även om BNP utvecklas relativt väl. Ett nutida exempel är USA där BNP har utvecklats starkare än i Europa men där det ökade välståndet sedan 2009, enligt IMF, till 95 procent har tillfallit den mest välbetalda procenten samtidigt som 90 procent av amerikanerna är fattigare idag än 2009.³

Ett lands tillväxt drivs av två faktorer: (1) hur mycket vi arbetar och (2) hur produktivt vi arbetar. Antalet arbetade timmar påverkas starkt av ett lands demografiska utveckling. Men antalet arbetade timmar påverkas också av strukturella förändringar så som kvinnors förvärvsarbete och ungas etableringsålder på arbetsmarknaden.

Tillväxten i ett land kan under perioder påverkas mycket påtagligt av exempelvis tillfälliga ålderspucklar. Men över tid bör utvecklingen av antalet arbetade timmar spegla befolkningsstorlekens utveckling. På längre sikt är det därför i huvudsak ökad produktivitet som bidrar till ökad BNP per capita.

Utvecklingen av produktiviteten kan delas upp i tre delar: produktivitet som bygger på (i) ökad användning av kapital, (ii) arbetarna blir bättre utbildade samt att (iii) den samlade kunskapen och innovationskraften ökar i samhället. Det senare brukar beskrivas som

¹ För att belysa BNP-utvecklingen kan även BNP redovisas i relation till utvalda delar av befolkningen så som BNP i relation till befolkningen i arbetsförålder. Denna rapport koncentrerar sig på måttet BNP per capita som är ett viktigt mått för att t.ex. bedöma förutsättningarna för att ge en god skattefinansierad välfärd.

² Ginikoefficienten kan uppta ett värde mellan 0 och 1. Vid 0 råder en helt jämn fördelning mellan invånarna och vid värde 1 tillfaller landets samlade inkomster en individ.

³ <https://www.imf.org/external/np/speeches/2014/020314.htm>

totalfaktorproduktiviteten (TFP). Historiskt är det den växande totalfaktorproduktiviteten som har varit den främsta källan till ökad produktivitet.

BNP per capita, år 1995 till år 2007

I början på 1990-talet genomgick Sverige en djup ekonomisk kris. Det följdes av en period med stark ekonomisk utveckling. Under åren 1995 till 2007 växte den svenska ekonomin med i genomsnitt med 3,3 procent per år. Även om vi exkluderar återhämtningsåren på 1990-talet och endast studerar år 2000 fram till och med år 2007 så växte BNP i genomsnitt med tre procent per år.

Under åren 1995 till 2007 växte befolkningen i genomsnitt med omkring 0,3 procent per år. Om man studerar BNP utvecklingen i relation till befolkningen så kan vi konstatera att BNP-utvecklingen per capita mellan 1995 och 2007 varierade mellan 4,6 procent (år 2000) och 1,3 procent (år 2001). I genomsnitt växte BNP per capita med 3 procent per år under perioden.

Under åren 1995 till 2007 växte antalet arbetade timmar i den samlade ekonomin med omkring 0,7 procent per år i genomsnitt. Men under samma period växte produktiviteten med omkring 2,7 procent per år. Den kraftiga BNP-utvecklingen under åren 1995 till 2007 förklaras därmed i huvudsak av ökad produktivitet

BNP per capita, år 2008 till år 2014

Under slutet av 2008 och början på 2009 genomgick Sverige en djup ekonomisk kris. BNP sjönk kraftigt men återhämtade sig kraftigt under år 2010. Men de därefter följande åren har tillväxten utvecklats mycket blygsamt.

Från året 2007 fram till året 2014 växte Sveriges befolkning med över 500 000 personer till 9,75 miljoner invånare.⁴ Befolkningen växte i genomsnitt med cirka 0,9 procent per år. Om vi studerar BNP utvecklingen i relation till befolkningens utveckling så kan vi konstatera att BNP utvecklades något svagare än befolkningen och att BNP per capita per år därmed i genomsnitt utvecklades marginellt negativ.^{5 6}

⁴ Befolkningsstatistiken är från SCB, statistiken för år 2014 är en prognos.

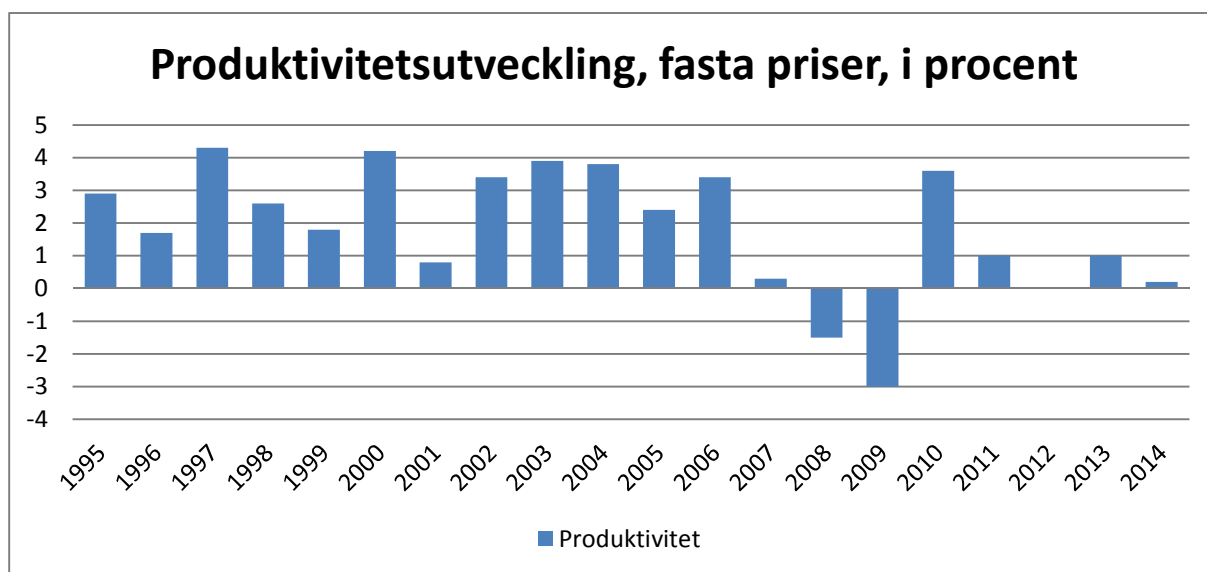
⁵ Med avrundning till närmaste tiondel blir den genomsnittliga utvecklingen av BNP per capita noll.

⁶ Utvecklingen under 2014 är en prognos från Konjunkturinstitutet publicerad 2014-12-18.

	BNP per år (genomsnitt)	BNP per år per capita (genomsnitt)
Åren 1995 till 2007	3,3%	3,0%
Åren 2000 till 2007	3,3%	2,8%
Åren 2008 till 2014	0,8%	0,0%
Åren 2011 till 2014	1,4%	0,5%

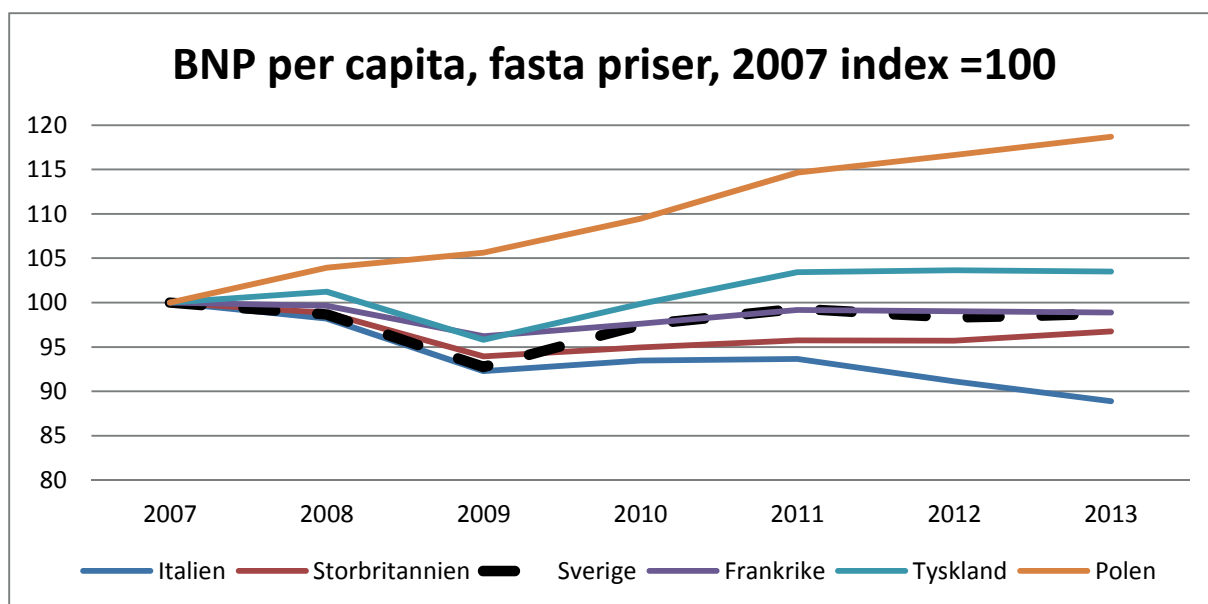
Källa: *Egna beräkningar* (notera att siffrorna är avrundade, t.ex. är utvecklingen av BNP per capita 2008 till 2014 svagt negativ men avrundas till närmaste tiondel som är 0,0 procent)

Under åren 2008 till 2014 växte antalet arbetade timmar i den samlade ekonomin i ungefär samma takt som åren 1995 till 2007 det vill säga omkring 0,7 procent i genomsnitt. Men till skillnad från den föregående perioden var produktivitetstillväxten endast ett par tiondelar per år i genomsnitt. Den tillväxt av BNP som fanns under åren 2008 till 2014 kan därmed i huvudsak förklaras av fler arbetade timmar.

Källa: *Konjunkturinstitutet*

Sveriges svaga utveckling av BNP per capita är en tendens vi delar med stora delar av vår omvärld. En internationell utblick ger vid handen att BNP-utvecklingen per capita har varit svag eller negativ i flertalet av OECD-länderna under åren sedan finanskrisen. Utvecklingen i Sverige är påtagligt bättre än i Italien, något bättre än i Storbritannien, i nivå med utvecklingen i Frankrike och påtagligt sämre än utvecklingen i Polen.

Källa: Macrobond (OECD, GDP per Capita, at 2005 Price Levels & PPPs) egna beräkningar

BNP per capita, avvikelse från historisk trend

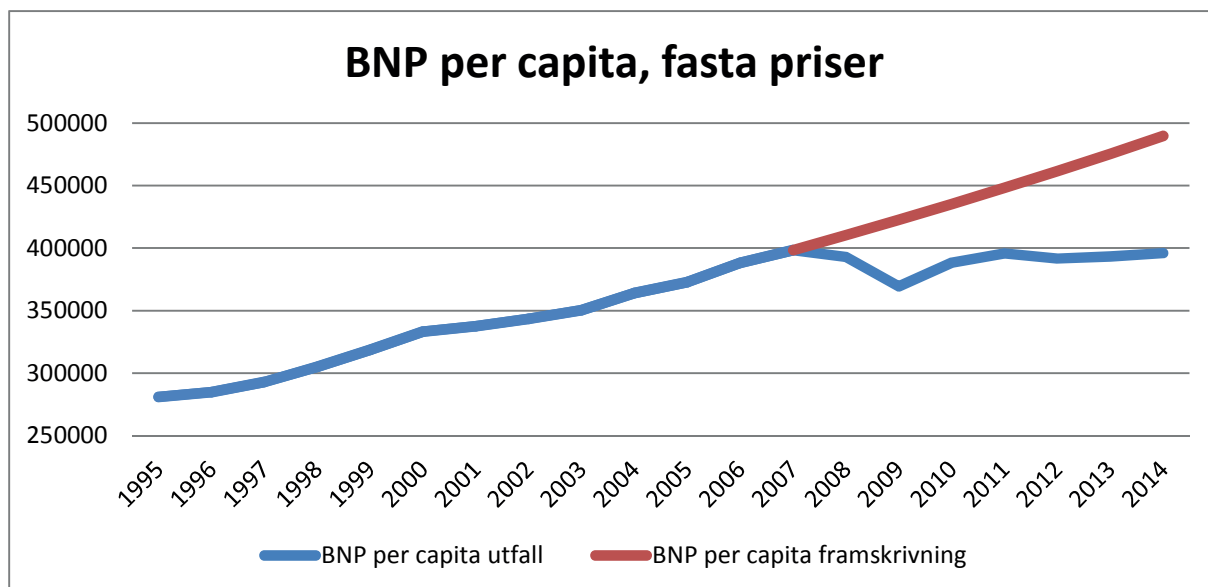
Eftersom BNP under åren 2008 och 2014 växte svagt samtidigt som befolkningen växte i ungefär samma takt så har BNP per capita stått still under perioden och är till och med något lägre 2014 än nivån år 2007. Nivån på BNP per capita understiger idag påtagligt den nivå som hade gällt om utvecklingen hade följt trenden som gällde under åren 1995 till 2007.

Hade BNP per capita följt den historiska utvecklingstrenden så hade varje svensk idag haft en genomsnittlig ekonomisk produktion som var cirka 490 000 kronor istället för dagens nivå som är 396 000, en negativ avvikelse från trend om 94 000 kronor.

Att BNP per capita är cirka 94 000 kronor under trend är inte huvudsakligen effekten av den akuta finansiella krisen 2008/2009. Den svaga utvecklingen förklaras framför allt av den svaga ekonomiska utvecklingen under åren **efter** krisen. Utvecklingen efter krisen har inte varit i närheten av att föra Sverige tillbaka på den trendmässiga banan. Eftersom det mesta tyder på att BNP per capita i Sverige nu utvecklas på en bana som både är lägre och flackare än tidigare så kommer avvikelsen från den tidigare trenden att vidgas under de kommande åren.

Den låga tillväxten i Sverige stämmer till eftertanke. Den svaga utvecklingen av produktiviten i Sverige gör att BNP per capita utvecklas mycket svagt trots att antalet arbetade timmar har

ökat. Konsekvenserna av den dåliga produktivitetstvecklingen och den därmed låga tillväxten kommer att få påtagligt negativa effekter på det individuella välståndet och samhällets möjligheter att skattefinansiera den gemensamma välfärden.⁷

Källa: Egna beräkningar och Konjunkturinstitutet

⁷ Skattekvoten i Sverige är cirka 43 procent. Hade BNP utvecklats enligt trend så hade utrymmet för offentlig välfärd därmed varit cirka 40 000 kronor högre per person och år.

Slutsatser

Sverige har under flera år haft en mycket svag BNP-utveckling som delvis döljs av en positiv demografisk utveckling. BNP per capita var 2014 marginellt lägre än år 2007. Man kan tala om över sju förlorade år.

Om man blickar bakåt på åren 1995 till 2007 och jämför den ekonomiska utvecklingen under dessa år med utvecklingen under perioden 2008 till 2014 kan vi konstatera att BNP per capita nu befinner sig på en lägre tillväxtbana under den historiska trenden. Det finns inget som tyder att Sverige kommer att komma tillbaka till den nivå som hade gällt om Sverige hade fortsatt att utvecklas enligt den trend som gällde åren 1995 till 2007. Detta kommer få stora konsekvenser för det privata välståndet och därmed försvaga möjligheterna att skattefinansiera av den generella välfärden. Det är således mycket angeläget att reformer kommer på plats som främjar fler arbetade timmar såväl som ökad produktivitet och därmed skapar förutsättningar för att öka potentialen för ökad BNP.

I denna rapport lyfts tre reformområden fram som sannolikt är av särskild stor vikt för att främja utvecklingen av antalet arbetade timmar och produktivitet i svensk ekonomi. Det är rapportförfattarens avsikt att återkomma med fördjupade studier kring potentiella reformer för ökad tillväxt.

1. En skattereform för ökad produktivitet

Sverige har idag ett skattesystem som i flera delar gynnar improduktiva investeringar och låg produktivitet. Ett exempel är den låga kapitalbeskattningen av privatbostäder som gör att det för privatpersoner är mer skattemässigt gynnsamt att köpa bostad än att investera i aktivt företagande som skapar tillväxt och produktion. Ett annat exempel är att staten skattesubventionerar näringsgrenar med relativt låg produktivitet, så som städning, samtidigt som näringsgrenar med högt förädlingsvärde, så som industriproduktion, inte får ta del av dessa skattesubventioner. Sprickorna i skattesystemet har funnits länge men har accentuerats under de senaste åren med tillkomsten av nya skattesubventioner, avdrag och särlösningar. Sverige behöver en bred skattereform som hanterar de omfattande bristerna i skattesystemet och främjar produktiv verksamhet.

2. Utbildning, utbildning och utbildning

De med kort utbildning har idag en mycket större risk för arbetslöshet än de med en längre utbildning. Detta gäller i alla grupper i samhället. Arbetslösheten bland dem som endast har förgymnasial utbildning är 20 procent medan arbetslösheten bland dem med fullgjord gymnasial utbildning är 7,5 procent och bland dem med eftergymnasial utbildning är arbetslösheten endast fem procent.⁸ Insatser som ökar andelen i arbetskraften med fullgjord gymnasieutbildning bland unga såväl som bland äldre bör ha en påtagligt positiv effekt på arbetslöshet och därmed bidra till fler arbetade timmar. Ökade insatser för utbildning, matchning och kompetens kan också motiveras från ett produktivitetssperspektiv. Ett centralt reformområde bör vara att höja kvaliteten i den yrkesinriktade gymnasieutbildningen. Ett annat centralt reformområde är att förbättra resultaten i den svenska grundskolan. Det är av central betydelse att den svenska arbetskraften har en kompetens som gör det möjligt för produktiva företag att starta, växa och förlägga utveckling i Sverige. Det behövs också investeringar i högskolan både på grund- och forskningsnivå. Det är önskvärt med insatser för större volymer såväl som insatser som bidrar till att höja kvaliteten inom den högre utbildningen i Sverige.

3. En samlad politik för ökad efterfrågan

Stora delar av Europa har sedan finanskrisen haft en bekymmersam utveckling. Efterfrågan i Europa har hållits tillbaka av en kraftigt ökad offentlig skuldsättning bl.a. på grund av omfattande kostnader för offentliga räddningspaket för banker. Den ekonomiska doktrin som varit rådande i Europa från 2010 och fram till år 2014 med krav på snabb budgetkonsolidering har varit illa utformad och har i stora delar förvärrat Europas ekonomiska problem. Sverige hade ett mycket bättre utgångsläge än de flesta europeiska länderna. Vi hade en låg offentlig skuldsättning innan krisen och statens insatser för att rädda de svenska bankerna efter deras vidlyftiga affärer i Baltikum blev i slutändan marginella. Men den svaga ekonomiska utvecklingen i övriga Europa har bidragit till att pressa ner produktionen också i Sverige genom flera kanaler, såsom svag exportutvecklingen och högt försiktighetssparande bland svenska hushåll. Sverige har dessutom inte fullt ut utnyttjat det starkare utgångsläget på grund av en felaktig penningpolitik från Riksbanken som hållit tillbaka produktionen och pressat ner inflationen långt under sitt mål. Även finanspolitiken i Sverige är felavvägd där det politiska systemet håller fast vid det så kallade överskottsmålet, trots att Sverige har en låg

⁸ SCB/AKU, helåret 2013

skuldsättning och en ogynnsam demografisk utveckling. Den nuvarande finanspolitiken håller nere efterfrågan i ekonomin och bidrar menligt till utvecklingen av BNP. En central reform för att främja en starkare utveckling av BNP per capita är en samlad politik för en mer expansiv politik med högre efterfrågan i ekonomin. En sådan politik skulle potentiellt öka produktiviteten i de företag som idag har fler anställda än vad som motiveras av den nuvarande nivån på efterfrågan (så kallat *labour hoarding*), öka antalet arbetade timmar i ekonomin samt öka investeringarna och därmed den långsiktiga produktiviteten i ekonomin.

Källor

Lagarde Christine IMF; <https://www.imf.org/external/np/speeches/2014/020314.htm>

Konjunkturinstitutet; statistik över BNP, arbetade timmar och produktivitet

Macrobond OECD; statistik över BNP per capita internationellt

SCB; statistik över befolkningsutveckling

Rapporten beställs från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
Telefax: 026-24 90 26

Januari 2015
ISBN 978-91-566-3060-6
www.lo.se

OMSLAGSFOTO: Lars Forsstedt